

Nr 11

Av herr **Hermansson m. fl.**, *angående fördelningen mellan stat och kommun av vissa utgifter.*

(Lika lydande med motion nr 11 i Första kammaren)

1958 års skatteutjämningskommittés betänkande innehöll inga förslag i fråga om fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för den samhällsverksamhet som åvilar kommunerna. Fem år efter det att kommittén tillsatts erhöll den tilläggsdirektiv som utslöt denna förutsättning för arbetet. Kommittén nödgades därför påpeka att dess förslag icke innebar någon lösning av kostnadsfördelningsfrågan.

Förslag härom har däremot vid flerfaldiga tillfällen förelagts riksdagen motionsvägen. Statsutskottet har i sina yttranden betonat kommunernas ökade ekonomiska svårigheter till följd av den utvidgade samhällsverksamheten men har likväl ställt sig avvaktande. Senast vid 1967 års riksdag (utlåtande nr 145) refererades ett tidigare uttalande från utskottet att »kommunerna till följd av stegrade kostnader inom sjukvården och skolväsendet samt andra verksamhetsområden stod inför mycket svårbemästrade ekonomiska problem». Nu liksom vid tidpunkten för det refererade uttalandet avvisade utskottet emellertid motionsyrkandena under hänvisning till att verkningarna av skatteutjämningsystemet i dess år 1965 givna utformning borde avvaktas.

Skatteutjämningsbidrag medför givetvis en något rimligare kostnadsfördelning punktvis, eftersom statsmedel överförs till kommuner med hög utdebitering och svag skattekraft. Men en lösning av kostnadsfördelningsfrågan i stort kan rimligtvis inte åstadkommas genom en relativ utjämning vissa kommuner emellan. Skatteutjämning mellan kommunerna och mellan kommuner och stat är två olika frågor. Vissa åtgärder för att lösa det förra kan inte vara ett ens tillfälligt godtagbart motiv för att skjuta ifrån sig det senare.

Den oavbrutna stegringen av primärkommunernas skattesatser och de ökade ekonomiska svårigheter som landstingskommunerna utsatts för i samband med övertagandet från staten av mentalsjukvården och tjänsteläkarväsendet gör att lösningen av problemet om en annan kostnadsfördelning stat—kommun icke längre kan uppskjutas. Den kommunala beskattningen är proportionell, varigenom en större inkomsttagare eller ett företag inte betalar mer i skatt på varje hundralapp än en löntagare med låg inkomst. Den statliga skatten är däremot progressiv. För det stora flertalet

löntagare liksom mindre näringsidkare är kommunalskatten den »tunga skatten». Den kraftiga stegringen av den kommunala beskattningen uttrycker därför en klart odemokratisk tendens inom vår skattepolitik.

I fråga om den primärkommunala utdebiteringen kan noteras en stegring av medelutdebiteringen under tioårsperioden 1955—1964 från 12: 24 till 16: 50 per skattekrona. År 1965 steg den till 17: 25 och år 1966 till 18: 28. Från 1950-talets början och till i fjol hade de kommunala utdebiteringarna stegrats med nära 80 procent. Såväl primärkommunernas som landstingens utdebiteringsbeslut under år 1967 bekräftade i allmänhet farhågan för fortsatt skattestegring. För primärkommunernas skattebetalare är numera en total utdebitering på tjugo kronor eller däröver ingen ovanlighet, delvis betingad av ökad skatt till landstingskommunen.

Enligt Stadsförbundets tidskrift innebär utdebiteringsbesluten för 1967 att medeltalet för städerna är 19: 17 per skattekrona mot 18: 54 för föregående år, en ökning med 63 öre. Motsvarande siffror för köpingarna är 19: 87, respektive 19: 20, en ökning med 67 öre. Ett högt kommunalt skattetryck är inte längre något speciellt för glesbygdskommuner. 45 städer mot 8 föregående år har nu 21 kr. och däröver i kommunalskatt, 52 har mellan 20 och 21 och endast 12 har under 19 kr.

Stegringen av den kommunala utdebiteringen sammanhänger främst med fyra omständigheter:

1. Utvecklingen av tätorter, som medför starkt stegrade kommunala utgifter för bostadsbyggandets följdinvesteringar och social service av olika slag;
2. Utvecklingen av skolväsendet, som är en statlig uppgift och som i sin helhet borde bekostas med statsmedel men som i hög grad belastar den kommunala budgeten;
3. Överförandet till landstingen och städer utom landsting av mentalsjukvården och tjänsteläkarväsendet, för vilket dessa bara till dels kompenseras genom statsbidrag;
4. Den statliga kreditpolitiken, som genom lånerestriktioner medfört att en betydande del av kommunernas långsiktiga investeringar måste finansieras skattevägen.

Det är ingen liten del av undervisningsväsendet — i fråga om grundskola samt gymnasium, fack- och yrkesskola — som betalas via kommunalskatter. Enligt föreliggande uppgifter för 1965 var kommunernas totala nettoutgifter för skolan (faktiska utgifter minus statsbidrag) ca 1,7 miljard kr., vilket utgjorde ungefär 21 % av kommunernas sammanlagda nettoutgifter. Vid en primärkommunal utdebitering på 12 kr. går alltså genomsnittligt 2: 50 till skolutgifter.

En annan inte oväsentlig kommunal utgift är de kommunala bostadstilläggen till pensionärer. Folkpensioneringen är en statlig uppgift. Då

staten för något år sedan övertog vissa folkpensionskostnader från kommunerna avskaffades samtidigt statsbidragen till kommunala bostadstillägg. Staten gav med ena handen men tog samtidigt tillbaka en del med den andra. Även om dessa bostadstillägg beloppsmässigt varierar mellan olika kommuner vore likväl ett statligt grundbelopp, med låt oss säga 500 kr. per tilläggsberättigad, en rimlig kostnadsfördelning mellan stat och kommun på detta område.

Vad landstingskommunerna beträffar är ovedersägligt, att deras ökande ekonomiska svårigheter och stegrade utdebiteringar sammanhänger med sjukvårdsväsendets utveckling men också med kostnadsövertalningen från staten till landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. Överflyttningen av huvudmannaskapet för mentalsjukvården bedömde vi som naturlig och ändamålsenlig. Men våra uttalade farhågor för att staten genom beslutets utformning skulle komma att avbördas sig utgifter och lägga över dessa på landstingskommunerna har tyvärr bekräftats.

Enligt för 1968 föreliggande stater för samtliga landsting (utom Väster-norrland) samt städer utanför landsting beräknas *driftkostnaderna* för slutna psykiatrisk vård till i runt tal 1 miljard. Statsbidragen har beräknats till 700 miljoner. Härtill kommer *investeringskostnaderna* där staten inte heller svarar för full kostnadstäckning. I fråga om tjänsteläkarväsendet beräknas kostnaderna till ca 100 miljoner och statsbidragen till 1/3 av detta belopp. Även om det här rör sig om preliminära uppgifter står det fullt klart att här tillkommit nya och väsentliga kommunala utgifter för sjukvården.

Kommunerna har att svara för en mångfald samhällliga uppgifter, däribland de ekonomiskt och administrativt mera betungande, såsom skolväsendet, sjuk- och hälsovård, socialvård samt nykterhetsvård. Att enligt beräkningar omkring sextio procent av samhällsuppgifterna nu ligger hos kommunerna anser vi vara uttryck för en i och för sig riktig utveckling. Oriktigt är det däremot att en så betydande del av kostnaderna för denna samhällsverksamhet lastats över på kommunerna.

En annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun behöver naturligtvis på intet sätt medföra någon ändring i fråga om det kommunala handhavandet av skolväsendet upp till högskolenivå liksom i fråga om ett enhetligt — kommunalt — huvudmannaskap för sjukvården. På vilket sätt samhällsutgifterna betalas — genom beskattning i förhållande till vars och ens bärkraft *eller* i omvänd proportion till denna — är emellertid en klassfråga av betydande och därtill starkt ökande vikt.

Till vad som anförts som motiv för en riktig kostnadsfördelning mellan stat och kommun för de samhällliga verksamheterna kan fogas, att skiljaktigheten kommuner emellan i fråga om ekonomiska tillgångar många gånger medför även starkt markerade skillnader i kommunal service, en om-

ständighet till vilken lånerestriktionerna självfallet bidrager. Särskilt olyckligt är att resurserna påtagligt sviktar i många kommuner beträffande den obligatoriska skolan. Också i andra avseenden släpar åtskilliga kommuner efter i utvecklingen, oftast motiverat med att de obligatoriska kommunala uppgifterna ställer sig så kostnadskrävande att utrymmet för andra åtgärderna blivit alltför snävt. Av detta skäl, som dock väl inte alltid utgör hela sanningen, saknar många kommuner ännu t. ex. skolbespisning, offentligt bibliotek, barnstuga o. s. v. En riktig kostnadsfördelning mellan stat och kommun skulle kunna bidra till att eliminera denna underutveckling i sociala och kulturella frågor.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen, i syfte att minska det kommunala skatte-trycket, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen om att,

a) kommunernas skolutgifter i allt väsentligt övertas av staten;

b) kommunernas utgifter för kommunala bostadstillägg minskas genom införande av ett statligt grundbidrag på 500 kr. per tilläggsberättigad;

c) landstingskommunerna och städer utom landsting skall erhålla i allt väsentligt full kostnadstäckning för de sjukvårdsuppgifter som nyligen övertagits från staten.

Stockholm i januari 1968

C.H. Hermansson (vpk) Gunvor Ryding (vpk) Erik Karlsson (vpk)

Gustav Lorentzon (vpk) Axel Jansson (vpk) Eivor Marklund (vpk)

Henning Nilsson (vpk)

Sven Hector (vpk)
